

tí moc (1968, *Jak chutná moc*, č. 1968) je stvárnený ako epizodické retrospektívne rozprávanie fotoreportéra Franka, ktorý počas štátneho pohrebu spomína na životnú cestu a postupnú premenu mŕtveho priateľa – niekdajšieho sociálneho buriča a odbojára v SNP na straníckeho a štátneho funkcionára, ktorého postupne ovládla vidina absolútnej a nekontrolovateľnej moci. Román sa vyznačuje priamočiarym pohľadom, publicisticko-polemickým a karikatúrnym štýlom. Je produktom uvoľnenej atmosféry 60. rokov, ale ešte neprekračuje hranicu, za ktorou sa kritika jednotlivostí a jednotlivcov mení na kritiku komunistického systému ako celku. V exile M. napísal viacero próz, scenárov a reportáží. V politickej eseji *Die siebente nacht*. Erkenntnis und Anklage eines Kommunisten (Viedeň 1968, *Siedma noc*. Skúsenosti a obžaloba jedného komunistu, slov. 1990) sa poohliadol za uplynulým obdobím v dejinách Československa od Mníchova 1938 po august 1968, za vlastným životom a lit. tvorbou. Snaží sa zachytiť pocity občana prežívajúceho prvé dni vpádu sovietskych vojsk do ČSSR, analyzovať príčiny tejto agresie a odhadnúť jej dôsledky. Epický základ satirického románu *Súduh Münchhausen* (Kolín nad Rýnom 1972) tvorí návšteva potomka baróna Prášila v našej krajine, ktorého sprevádza demagóg Hnida. Münchhausenovo rozprávanie je odľahčenou „orwelliádou“ reflektujúcou absurdity 50. rokov, Novotného vlády, ale najmä schizofrenickú atmosféru obdobia normalizácie. @ D. d.: politická esej *Die Aggressoren* (Viedeň 1968, *Agresori*); poviedky *Einer wird überleben* (Mníchov 1973, *Jeden prežije*) a *Die Festrede* (Mníchov 1976, *Slávnostný prejav*); satirická paródia na módne bestsellery *Der Gigant* (Mníchov 1978, *Gigant aneb Tajemství ostrova věčné lásky*, č. 1994); satirické reportáže z krajín reálneho socializmu *Jenseits von Intourist* (Mníchov 1979, *Na východ od Intouristu*); scenáre k filmom *Der Tod des Ministers* (1972, *Smrť ministra*), *Der Leuchtturm* (1972, *Maják*), *Der Vorgang* (1973, *Postup*). @ Literatúra: Z. Klátik, „Ladislav Mňačko, Smrť sa volá Engelchen“, *Slovenské pohľady* 1960, č. 2; Z. Ruda, *Ladislav Mňačko: Smrť si říká Engelchen*, Metodické texty 1961, č. 2; L. Páleníček, J. Gregorec, V. Petrík, *Rukovět dějin české a slovenské literatury od roku 1918*, 1966, s. 146–47; V. Burian, *Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu*, 1991, s. 150–51; I. Sulík, „Vzt'ah jazyka a ideologie v novej slovenskej próze (Ladislav Mňačko: *Súduh Münchhausen*)“, *Romboid* 1992, č. 2.

Miloslav Vojtech

ŠIMONOVICĎ Ján, 17.2.1939 Siladice – 21.12.1994 Bratislava, básnik, prekladateľ, esejista. 1957–62 študoval slovenčinu a ruštinu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, pracoval v časopiseckej redakcii vyd. *Smena* (1962–71), od 1971 redaktor vyd. *Slovenský spisovateľ*, 1980–82 šéfredaktor časopisu *Zornička*, potom redaktor vyd. *Smena*. – Do lit. vstúpil popri „konkretistoch“ ako básnik zmyslovosti, najviac presadzoval čisté estetické vnímanie. Od 1957 uverejňoval verše v > *Mladej tvorbe*, blízke > J. Stachovi. Š. debut *Pyramída* (1965) zobrazuje mladistvé očarenie láskou. Detaily domova, rodičov a vypätej plastickej telesnosti prenikajú do fantasknej krajiny vôd, mora, Váhu, kde kúpanie je znakom kontaktu s neporušenou prírodou. V zbierke *Belavá z helénskeho sveta* (1967) dáva týmto témam priezračnejšiu podobu dievčenských postáv – alegórií dozrievania. Tvorbou zo 60. rokov Š. spoluvytváral lit. situáciu, fascinovanú umením formy – v esejach knihy *Próza o básni* (1972) formuluje technicky prepracovanú teóriu básnického obrazu, ako aj moderného prekladu. V publicistike zo 70. a 80. rokov (Na margo básne, 1982) však už presadzoval spoločensky závažný obsah básne. V zbierke *Tichým krikom* (1974) rozvinul rodinné, civilné témy spolu s rezignáciou na metaforu v prospech priamych vyznaní, prihlásení sa k rodinnej kontinuite a k svetu dieťaťa. Poéma *Deti* (1973) je prvou časťou triptychu občiansky angažovaných skladieb, ktorými sa usiluje naplniť kultúrno-politicky požadovaný model literatúry. Apelatívne v nej vystupuje proti zabíjaniu detí vo vietnamskej

vojne naivisticky hovorovým veršom. V druhej skladbe Mesto (1976) sa vracia k apollinairovským inšpiráciám a v ich duchu impresívne prežíaruje opis dňa bratislavských rodín. Po idylizovanej utópii družnosti nasledovala ekologicky mierová skladba Chvenie (1980). Š. parnasizmus, vycibrená forma sa však neorganicky spája so sociálnym sentimentom najmä v cykle Rodáci (1986). Oslavnosť sa prudko zvrátila do svojho opaku v zbierke Skepsa (1995): choroba, škaredé mesto, demaskované masmediálnym jazykom sa stávajú alegóriou konca tisícročia, ale aj vývinu po 1989. Pri sociálno-favicovej kritike Š. paradoxne využil aj symboly kresťanstva. Paralelou sú opäť eseje, súbor Pastier slov (1994). Od estetiky krásneho Š. opísal oblúk k vízií ekologickej katastrofy, zachytávajúc premeny prírody rodiska počas troch desaťročí. Inšpiratívna ostáva Š. nezvyčajná imaginatívnosť, ktorú dotoval aj prekladmi zo španielčiny (F. A. Faiz, R. Alberti, E. Clarová, J. R. Jiménez), ale aj z iných jazykov (G. A. Bécquer, H. M. Enzensberger, S. Jesenin). @ Ď. d: básnické zbierky Obrazotvorná lúka (1968), Útek z júla, o srdciach (1970), Vysoko miznú vtáky (1972), Život o sne (1981), Hustý čas (1984), Zo strieborného rázcestia (1990), Krk ľalie (1993). @ Literatúra: R. Sloboda, „Závan starých slávnych morí“, Smena 30. 7. 1964; S. Šmatlák, „Nad básnickým triptychom J. Šimonoviča“, Romboid 1981, č. 10; P. Winczer, „Slovenská občianska poézia v rokoch 1956–1976“, Slovenská literatúra 1985, č. 1–3; V. Mikula, „Španielska dedina“, Romboid 1987, č. 8; V. Marčok, „Agresivita z bezmocnosti“, Slovenské pohľady 1997, č. 1.

Andrea Bokníková

ŤAŽKÝ Ladislav, * 19.9.1924 Čierny Balog, prozaik, publicista, scenárista, dramatik. Pokračovateľ realistickej tradície, ktorú ozvlášťuje využitím asociatívnej metódy a baladickosťou blízkou ľudovej slovesnosti. Jeho prínos spočíva i v novom prístupe k vojnovnej téme, v jej odpatetizovaní, odheroizovaní a odpolitizovaní. Po absolvovaní ľudovej školy pracoval ako lesný robotník v Brezne, bol elévom Vojenského zemepisného ústavu, ako vojak Slovenskej armády narukoval na východný front, rok strávil v nemeckom zajatí. Po vojne pracoval ako kreslič v Košiciach, sociálny referent v Brezne, študoval na Vysokej škole politických a hospodárskych vied v Prahe (1948–52), pracoval na oddelení kultúry Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska v Bratislave (1952–57), bol vedeckým aspirantom Inštitútu spoločenských vied pri ÚV KSČ v Prahe (1957–60), opäť pracoval na ÚV KSS (1963–64), istý čas sa venoval len vlastnej tvorbe, pracoval v redakcii denníka Smena (1967–69). Za verejne prezentované postoje ohľadne vstupu sovietskych vojsk bol vylúčený z KSS (1970) a zo Zväzu slovenských spisovateľov (1971), istý čas mal zákaz publikačnej činnosti, pracoval v Ústredí ľudovej umeleckej kultúry (1973–79), od 1979 sa venuje len spisovateľskej činnosti. Po 1989 zastával rôzne funkcie (čestný predseda Spolku slovenských spisovateľov, člen Predsedníctva Výboru Maticy slovenskej, externý poradca prezidenta SR a i.). – Knižne debutoval 1962 dvoma zbierkami poviedok – Vojenský zbeh s námetmi z 1. sv. vojny i z histórie rodného kraja a Host' majstra Čerta s námetmi z miestnych povestí. K tejto téme sa neskôr ešte vrátil v knihách Jánošíkova slza (1983) a Host' majstra Čerta s podtitulom Rómán-povešť (1985). Autentické zážitky z 2. sv. vojny prvýkrát využil v pozoruhodnej novele Dunajské hroby (1964). Na základe príbehu štyroch slovenských vojakov, utečencov z nemeckého lágra, ktorí sa pokúšajú prejsť cez zamrznutý Dunaj do Bratislavy, rozohráva drámu človeka v hraničnej situácii života a smrti, jeho zápas so strachom, úzkosťou i pocitom viny. Z formálnej stránky využil výraznú segmentáciu a rytmizáciu textu. Osobná vojnová skúsenosť je prítomná i v mozaikovitom románe Amenmária s podtitulom Samí dobrí vojaci (1964) štylizovanom ako denníkové zápisky Matúša Zraza, príslušníka Slovenskej armády na